

دوفصلنامه تاریخ علوم و فناوری دوره اسلامی
سال هفتم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۷
شماره پیاپی: ۱۴

صاحب امتیاز: مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب
مدیر مسئول: اکبر ایرانی
سر دبیر: محمد باقری
مدیر داخلی: زینب کریمیان
ویراستار: پویان رضوانی
اجرای جلد: محمود خانی

مدیر فنی و امور چاپ: حسین شاملوفرد

همکاران علمی

حسن امینی * حمید بهلول * پویان رضوانی * حنیف قلندری * یونس کرامتی * امیرمحمد گمینی
شمامه محملی فر * یونس مهدوی * سجاد نیک فهم خوب روان

مشاوران علمی

پرویز اذکائی * یوسف ثبوتی * توفیق حیدرزاده
محمدابراهیم ذاکر * حسن طارمی * حمیدرضا گیاهی یزدی
مهلتی محقق * حسین معصومی همدانی * محمدجواد ناطق * سیدحسین نصر
علی بابایف (جمهوری آذربایجان) * جان لنارت برگرن (کانادا) * گلن وان بروملن (کانادا) * احمد جبار (فرانسه)
سرگی دمیدوف (روسیه) * رشدی راشد (فرانسه) * جمیل رجب (کانادا) * سری رامولا سارما (آلمان) * ژاک سزبانو (سوئیس)
جورج صلیبیا (امریکا) * حکیم سید ظل الرحمان (هند) * رادا چاران گوپتا (هند) * ریچارد لورج (انگلستان)
مصطفی موالدی (سوریه) * یان پیتر هوخندایک (هلند) * میچیو یانو (ژاپن)

تصویر پشت جلد: فواد سرگین، پژوهشگر تاریخ علوم دوره اسلامی

نشانی مجله: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان دانشگاه و ابوریحان، ساختمان فروردین، شماره ۱۱۸۲، طبقه چهارم، شماره ۱۶
کد پستی: ۹۳۵۱۹-۱۳۱۵۶ تلفن: ۶۶۴۹۰۶۱۲ دورنگار: ۶۶۴۰۶۲۵۸

www.mirasmaktoob.ir
miraselmi@mirasmaktoob.ir / miraselmi90@gmail.com

بها: ۲۰.۰۰۰ تومان

گزارش اولین همایش بین المللی بزرگداشت پروفیسور فواد سزگین^۱ در استانبول

بنت الهدی عطاءاللهی^۲

همایش بزرگداشت فواد سزگین در آستانه نخستین سالگرد درگذشت وی (۹ تیر ۱۳۹۷) در تاریخ ۲۳-۲۵ خرداد در دانشگاه استانبول برگزار شد که در آن پژوهشگرانی از سراسر دنیا شرکت داشتند. تاریخ نگاران علم از جمله جورج صلیبا، احمد جبار، روبرت موریسون، حسین معصومی همدانی و محمد باقری عضو کمیته علمی این همایش بودند. از ایران هم پژوهشگرانی در حوزه تاریخ نجوم، ریاضی، ...، نورشناسی و استادان دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران در حوزه تاریخ پزشکی و طب سنتی مقاله‌های خود را در این همایش عرضه کردند. خانم اورسولا سزگین، همسر فرهیخته فواد سزگین هم در همایش حضور داشت.

دانشجویان علاقه‌مند زیادی نیز از دانشگاه‌های استانبول در این همایش حضور داشتند. این گردهمایی با مراسم افتتاحیه در سالن کنفرانس دانشکده ادبیات در ساعت ۹ صبح روز نخست آغاز شد که در آن مدیر موسسه فواد سزگین سخنرانی کرد. این بخش از همایش با اجرای موسیقی و پخش مستند فواد سزگین ادامه یافت و در ساعت ۱۲ ظهر به پایان رسید. پس از صرف ناهار و استراحت، سخنرانی‌ها در ساعت ۲ بعدازظهر به صورت موازی در دو سالن ساختمان مدیریت دانشگاه آغاز شد. در هر سالن مقاله‌ها همزمان به دو زبان ترکی و انگلیسی ترجمه می‌شد تا امکان بهره‌مندی از مطالب برای همه شرکت‌کنندگان فراهم باشد. برنامه و عناوین سخنرانی‌ها به شرح زیر است:

۱. بنگرید به مقاله «مؤسسه تاریخ علوم عربی - اسلامی فرانکفورت» نوشته یونس مهدوی در میراث علمی، سال ۲، شماره ۲ (شماره پیاپی ۴)، پاییز و زمستان ۱۳۹۲، ص ۱۸۹-۱۹۹ و «سرسخن» میراث علمی، سال ۷، شماره ۱ (شماره پیاپی ۱۳)، بهار و تابستان ۱۳۹۷، ص ۴ و ۵.

۲. کارشناس ارشد تاریخ علم از پژوهشکده تاریخ علم دانشگاه تهران، hoda.ataollahi@gmail.com

مصطفی قاجار (تاریخ نگار علم دانشگاه
وقف سلطان محمد فاتح، عضو
کمیته‌های علمی و اجرایی همایش)

فضا گونرگون (مدیر بخش تاریخ علم
دانشگاه استانبول، سردبیر نشریه
تاریخ علوم عثمانی)

روز نخست:

جلسه اول:

- شکرالدین گولدوتونا (آلمان): ۳۸ سال با فواد سزگین
- دیک گولدوتونا (آلمان): فواد سزگین و استادش هلموت ریتر
- هنک هیتبرینک (هلند): موزه تاریخ علم و فناوری اسلامی در استانبول، منبع الهام بخش آموزش نوین در دبیرستان‌ها: ابزاری برای پیدا کردن نقاط بازتاب [در آینه کروی]
- محمد باقری (ایران): فواد سزگین و ایران

جلسه دوم:

- دتلیو کویینترن (ترکیه): از الکساندر فون هومبولت تا فواد سزگین: کشف امریکا - تاریخ نگاری مقایسه‌ای
- حکان کالایجی (ترکیه): یاقوت حموی به عنوان حلقه مفقوده جغرافیا در علم یونان باستان و علم نوین
- الهامی دانبش (ترکیه): تقسیم ریاضی زمین از جغرافی دانان مسلمان تا جغرافی دانان عثمانی: مناطق حقیقی
- محمد بن عباس (تونس): ترجمه عثمانی جغرافیای بطلمیوس در قرن ۱۵: اهمیت یک کار ناشناخته

جلسه سوم:

- عبدالرحمن الحاجی (عراق): تمدن اندلس: جنبه‌های علمی و رشد علوم در آنجا
- قدرت الله قربانی (ایران): ماهیت علوم مسلمانان در دوران طلایی اسلام
- جاکوب سیپیانسکی (آلمان): نقش اسلام در احیای علوم در بیزانس در قرن ۱۱ میلادی

- آرمان زرگران (ایران): عوامل درخشش علوم پزشکی در عصر طلایی اسلام (سده‌های ۹-۱۳م)

جلسه چهارم:

- اسماعیل الجابری (عراق): کوشش‌های فواد سزگین در حفظ تمدن ایرانی - اسلامی
- محمد دمیرچی (ترکیه): نقش فواد سزگین در ادبیات تفسیر قرآنی: منابع بخاری
- بیلن ایشیکتاش (ترکیه): نقش پژوهش‌های فواد سزگین در تاریخ علوم عربی - اسلامی در موسیقی شناسی
- جودیت فیفر (آلمان): رمزگشایی ستارگان: علوم سماوی در مجموعه کتابخانه شخصی مویدزاده عبدالرحمن افندی (۱۴۸۰-۱۵۱۶)

روز دوم:

جلسه پنجم:

- سعیداکبر محمدامین‌اف (ازبکستان): نجم‌الدین عمر نسفی (د ۱۱۴۲م) مدون متون علوم اسلامی دانشجویان مدارس ماوراءالنهر (درباره مجموعه مطلع النجوم ومجمع العلوم او)
- اینگرید ههمیر (کانادا): مدرسه به عنوان یک مکان تعلیم: برخی جنبه‌های علمی مشاهده شده در زبید سده‌های میانه، یمن
- محمد حلمی عبدالوهاب (مصر): جایگاه صوفیان و نقش آن‌ها در تعلیم مذهبی دوره ایوبی

یوهانس تومان

- ابراهیم کلین (ترکیه): علم، فن، تفکر: خوانش نشانه‌های جهانی با فواد سزگین

جلسه ششم:

- یوهانس تومان (سوئیس): اولین زیچ کامل عربی (۷۲۷ق)
- دیرک گروپ (آلمان): ترجمه عربی ثابت بن قره از مجسطی بطلمیوس: بحثی براساس نسخه جیبور، کتابخانه موزه مهاراجه سوایی مان سینگ دوم، نسخه شماره ۲۰

فاطمه سوادى (ایشان اخیراً از رساله دکتری خود در دانشگاه مونترآل کانادا دفاع کرده‌اند.)

- خوزه بلور (بلژیک): رواج نسخه عربی
مجسطی بطلمیوس: تاثیر اندلس و تحریر
مجسطی نصیرالدین طوسی
- فاطمه سوادى (ایران): توصیف قطب الدین
شیرازی از دریای مدیترانه در اختیارات
مظفری

جلسه هفتم:

- جورج صلیبا (امریکا): فواد سزگین درباره
کیمیا در دوران اولیه اسلامی - عربی
- حامد آرضایی (ایران): جنبه فلسفی کیمیا در
میان دانشمندان تمدن اسلامی و مورخان علم
و فلسفه

جلسه هشتم:

- یولاندا وتورا (ایتالیا): پذیرش طب بسیط لاتینی جالینوس بین عربی و لاتینی
- خلیل تکینر (ترکیه): پیشگامان داورسازی در عصر طلایی اسلام
- فوزی ییلماز (ترکیه): بیرونی در هزار و چهل و ششمین سالگرد میلادش: پژوهش‌های
او در جواهر و فلزات
- گورسل آکسوی (ترکیه): میراث عهد عتیق متاخر در تمدن اسلامی: کتاب احجار
منسوب به ارسطو

جلسه نهم:

- بلال ددیف (جمهوری آذربایجان):
رصدخانه مراغه به عنوان مهمترین مرکز
علمی تمدن اسلامی در سده‌های میانه
- محمد اشرف شریف (ترکیه): ادیسی و
ترجمه و تفسیری از شرق دور در نزهة
المشتاق او
- مصطفی یلماز (ترکیه): جانمایی نجومی
مسجد کبیر تاریخی در آتاتولی
- اورهان گونش (ترکیه): نجوم جدید در قرن

جورج صلیبا

ایلانا وارتنبرگ

۱۹ در امپراتوری عثمانی: کارهای قیوجاقلی و قونوی

جلسه دهم:

- آلیسیا ماراولیا (یونان): طب کهن مصری به عنوان منبع روش های درمانی و دانش، از میان راه های بینا فرهنگی و گسترش آن
- گلن کوپر (امریکا): پذیرش یک نظریه طب تجربی: نظریه بحران جالینوس در شرح عربی امثال بقراطی
- کارملا بافیونی (انگلستان): کتاب الحاوی فی الطب در امراض رحم از ابوبکر رازی و منابع آن

• ماتیاس ویت (آلمان): سنت نسخه های خطی کتاب الحاوی رازی

جلسه یازدهم:

- گودفروا دو کالاتای (بلژیک): احکام نجوم در نسخه طویل رساله سحر از رسائل اخوان الصفا
- الکساندرا بتاگ (آلمان): نجوم عربی در آینه هنر نوین اروپایی: یک پژوهش موردی
- هارون دیرامان (ترکیه): نگاهی به برخی منابع مهم علوم کشاورزی در سده های میانه درباره تاریخ کشت زیتون

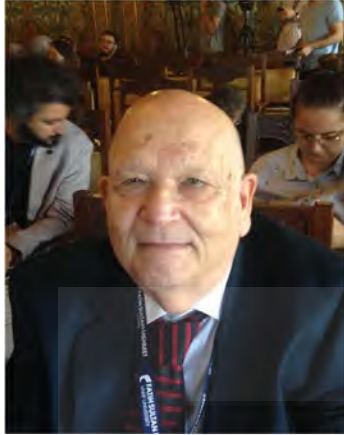
جلسه دوازدهم:

- قدیرجان کسکین بورا (ترکیه): سهم ابن سینا در چشم پزشکی و نقش فواد سزگین در معرفی آن به محافل علمی
- شهرزاد ایران نژاد (ایران): تشریح آناتومی مغز توسط ابن سینا
- رافائلا ویت (آلمان): نوشته ابن سینا در ادویه مفرده: منابع، ساختار و اصالت قانون فی الطب، مقاله دوم
- امینا آثر (آلمان): فهم بیشتر دیدگاه ابن سینا درباره سرطان بر پایه تحلیل دگرگون شده طیف سنجی تشدید مغناطیسی هسته ای

روز سوم:

جلسه سیزدهم:

آتیلایا بیر

- آتیلایا بیر (ترکیه): علم و فناوری در قرن ۱۱ میلادی، نقش بیرونی
- فتحی جرای (تونس): مزوله یا ساعت آفتابی اسلامی: شرایط پژوهش و طرح‌های آتی
- گایه دانیشان (ترکیه): مطالعه تطبیقی بر پایه کارهای نجومی دوره عثمانی: ساختار و کاربرد دایره معدله
- یوسن یو (آلمان): کاربردهای کاغذ چینی و پیشرفت فناوری کاغذسازی در دوره تیموری (۱۳۷۰-۱۵۰۷م)

جلسه چهاردهم:

- احمد آغیراکیچا (ترکیه): کارهای فواد سزگین در تاریخ پزشکی
- نیل ساری (ترکیه): نقش شرح تصویری در جراحیات الخانیه مربوط به شناسایی ابزار جراحی در کتاب التصریف
- زاهده اوزکان راشد (آلمان): پزشکی روان‌تنی در مصالح الابدان والانفس ابو زید بلخی
- جمهور ارسین آدیگوزل (ترکیه): نقش فواد سزگین در تاریخ علم اندلس

جلسه پانزدهم:

احمد جبار

- احمد جبار (فرانسه): ریاضیات دوره اسلامی در کارهای فواد سزگین
- حسین معصومی همدانی (ایران): نصیرالدین طوسی و تاریخ مثلثات کروی
- هادی جراتی (امریکا): ریاضیات در دربار سلجوقی: میراث گمشده عمر خیام
- الیف بگا (ترکیه): نخستین رساله ریاضی نوشته شده در آناتولی: فصول کافیه فی حساب التخت والمیل امین الدین ابهری
- مروان بن میلاد (تونس): معانی مختلف واژه "عدد" در سنت جبری از خوارزمی تا سموال

حسین معصومی همدانی

جلسه شانزدهم:

- سوزانا چوربا (مجارستان): شاخه‌ای از طب اسلامی قرون وسطی: رژیم غذایی مسافر
- پیلا هر یاز اولیوا و مصطفی یاووز (ترکیه): رساله‌ای از ابن رشد: في حفظ الصحة
- مسعود کثیری (ایران): بازبینی نسخه‌کیمیاء الشفا و تاثیرش در معرفی پزشکی غربی به پزشکان ایرانی
- مجتبی حیدری (ایران): تاریخ چشم پزشکی در دوره اسلامی
- محسن قوسی و ریحانه سلیمی (ایران): از یک رساله عطرشناسی اسلامی در قرون وسطی چه انتظاری باید داشت؟

جلسه هفدهم:

- آتیلا پولاد و مصلی دمیرهان چاوش اوغلو (ترکیه): رساله مساحه محمد سعید افندی
- ایلانا وارتنبرگ (سوئیس): علوم عبری قرون وسطی و زبان آن‌ها
- علی آتاسوی (ترکیه): برخی روش‌های ریاضی حساب مورد استفاده علی قوشچی در قرن ۱۵ میلادی
- صفیه یلماز ارتن (ترکیه): محمد نادر و کارهای او در نظریه اعداد

جلسه هجدهم:

- ابوذر فرض پور ماچیانی (ایران): تحقیق بیرونی در وزن مخصوص: کوششی جدید برای حل مشکل ارشمیدس به روش منلائوس
- سعید صباغ (ترکیه): نورشناسی و نظریه رؤیت جالینوس و ابوبکر رازی
- محمد سمی بگا (ترکیه): چه دلیلی مانع گردش زمین بود؟ مباحثات حول ثبات زمین بین ابن سینا و سنت‌های فکری پس از او

ابوذر فرض پور ماچیانی

الهه خیراندیش (استاد تاریخ علم
دانشگاه هاروارد)

- الهه خیراندیش (امریکا): شهرهای ستارگان:
روابط تاریخی نورشناسی و ستاره شناسی

جلسه نوزدهم:

- جودث جبور (فرانسه): جایگاه و ماهیت
مطالعه روح در طبقه بندی علوم فارابی
- روبرت موریسون (امریکا): گیتی شناسی،
کیهان شناسی و کلام از سمرقند تا استانبول
- تیمور مورل (فرانسه): ترجمة شرح الانوار في
المنطق از اسعد الیانیوی
- هانس هنریش بیسترفلد (آلمان):
دایرةالمعارف علوم منسوب ابن سینا از قرن ۴
و ۵ هجری

جلسه بیستم:

- جورج ولاهاکیس (یونان): اسلام و امپراتوری اسلامی در کتاب های جغرافیایی
یونانی در قرن های ۱۸ و ۱۹
- سامی اسلان (ترکیه): کتاب چیست؟ نسخه کدام است؟ کوششی در طبقه بندی نسخ
خطی اسلامی

رابرت موریسون

- عایشه بتول تکین (ترکیه): منازعات پذیرش
مقاصد الفللفة غزالی در اروپا
- بولنت الن (ترکیه): فواد سزگین: کاشف
گنجینه مفقوده ما-یادبود

در پایان سخنرانی های روز نخست، برنامه دورهمی شام
در رستوران ساحلی برگزار شد.
در پایان روز دوم نیز برنامه تور استانبول گردی در
کشتی گردشگری به همراه شام برگزار شد که در آن
راهنمای محلی به توضیح نقاط محلی و دیدنی استانبول
از ساحل و دریا پرداخت.

در پایان روز سوم نیز برنامه اختتامیه با تقدیر و تشکر از شرکت کنندگان پایان یافت.
به کلیه سخنرانان هدایای نفیسی که شامل قاب خاتم خوشنویسی بود، به عنوان تقدیر و یادبود تقدیم شد.

